Suomen Pysyvä Edustusto Bryssel EUE NEUVOSTORAPORTTI EUE2016-02128

EUE Kiviniemi Antero(UM), Turkia Riikka-Maria(UM) 18.07.2016

Asia
Epävirallinen TSTK-neuvosto (työllisyys- ja sosiaaliasiat)

Kokous
Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asiat -neuvosto 14.07.2016 - 15.07.2016

Bratislavassa pidetyn epävirallisen TSTK-neuvoston teemana oli sosiaaliset ja teknologiset haasteet työmaailmassa. Aihetta tarkasteltiin väestön ikääntymisen, digitalisaation, maahanmuuton ja työoikeuden näkökulmasta.

EU:n hankkeista aihe kytkettiin voimakkaasti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin sekä EU:n osaamisohjelmaan. Komission mukaan nyt on ajankohtaista arvioida sosiaaliturvajärjestelmien, työlainsäädännön ja sosiaalisten oikeuksien päivittämistarvetta. Tämä liittyy paitsi talous- ja sosiaalipolitiikan väliseen tasapainoon myös pyrkimykseen lisätä kansalaisten luottamusta EU:iin. Osaamisen jatkuva kehittäminen ja koulutus ovat komission mukaan erityisen potentiaalisia osa-alueita tässä suhteessa samoin kuin EU:n tekeminen houkuttelevaksi korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille. Komissio muistutti, että Eurooppalainen sosiaalinen malli on hyvä keino muokata yhteiskunnallista kehitystä. Sen avulla voidaan luoda tasapainon taloudellisten tavoitteiden ja työntekijöiden oikeuksien välille.

Jäsenvaltioiden arvioiden mukaan on olemassa runsaasti keinoja haasteisiin vastattaessa. Esimerkiksi elinkäinen oppiminen, eläkeuudistukset, työurien pidentäminen ja toimivas talouspolitiikka ovat tällaisia. Monet valtuuskunnat nostivat puheenvuoroissaan esille myös työperäisen maahanmuuton hyödyntämisen osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa.

Epävirallisen EU:n työ- ja sosiaaliministereiden kokouksen teemana olivat sosiaaliset ja teknologiset haasteet työmaailmassa. Teemaa tarkasteltiin väestön ikääntymisen, digitalisaation ja maahanmuuton kautta.

Kokouksen puheenjohtajana toiminut Slovakian työllisyys-, sosiaali- ja perheministeri Ján Richter johdatteli aiheeseen muistuttamalla muutosten ja kilpailukyvyn suhteesta. Hänen mukaansa on tärkeää, että muutosten vaikutusta sosiaaliturvan eri osa-alueisiin tutkitaan. Hän piti EU:n osaamisohjelmaa sekä sosiaalisten oikeuksien pilaria hyvinä välineinä haasteisiin vastattaessa.

Komissaari Marianne Thyssen piti Euroopan sosiaalista mallia menestyksenä. Hänen mukaansa sosiaalisen mallin arvot ovat jo toteutuneet lainsäädännön tasolla. Nyt on kuitenkin aika arvioida

sosiaaliturvajärjestelmien ja sosiaalisten oikeuksien päivittämistarvetta. Siksi komissio käynnisti maaliskuussa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista julkisen konsultaation. EU-tasolla on komissaarin mukaan syytä keskustella sosiaalisten oikeuksien periaatteista, kun taas konkreettiset toimenpiteet ovat jäsenvaltioiden tehtävä. Komissaari peräänkuulutti tasapainoa talous- ja sosiaalipolitiikan välille. Hänen mukaansa pilarilla lisätään kansalaisten luottamusta unioniin. Komissaarin mukaan keskittyminen osaamiseen, oppimiseen ja koulutukseen voisi vaikuttaa toteuttamiskelpoinen tieltä pilarin kannalta. Sosiaaliturvan koordinointiasetusta tulisi hänen mukaansa yksinkertaistaa ja selkeyttää, jotta se tukee paremmin liikkuvuutta. Sosiaaliturvan suurina haasteina ovat työttömien ja yrittäjien asema sekä uudet työmuodot.

Ministerikeskustelun alustajana toiminut Martina Lubyová Slovakian Yhteiskunta- ja psykologisten tieteiden keskuksesta totesi, että sosiaaliturvalainsäädäntöä on syytä kehittää vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Jäsenvaltioiden sosiaalisten mallien yhtenäistäminen on hänen mukaansa kuitenkin erittäin haasteellista. Kansainvälisen työjärjestön (ILO) alueellinen johtaja Heinz Koller puolestaan korosti puheenvuorossaan järjestön tehneen muutossuosituksia 1930-luvulta lähtien. Lisääntyvä köyhyys on hänen mukaansa suuri haaste, jota tulee lähestyä horisontaalisesti integroiduin keinoin ja sosiaalisen vuoropuhelun kautta. Osaamisen kehittäminen on hänenkin mukaansa keskeinen keino tässä suhteessa.

Jäsenvaltiot nostivat puheenvuoroissaan esiin näkemyksiään eri osa-alueista, jotka ovat keskeisiä kohdattaessa muutosten vaikutuksia. Huomiota kiinnitettiin erityisesti perheiden ja vanhempien tukemiseen, tasa-arvoon ja naisten työllisyyteen, työvoiman osaamisen jatkuvaan kehittämiseen, eläkeuudistuksiin ml. varhaiseläkejärjestelyt, aktivointikeinoihin, holistiseen lähestymistapaan, haasteiden tiedostamiseen, tasapainoiseen talouspolitiikkaan, sosiaaliturvajärjestelmien tehostamiseen, pakolaisten ja maahanmuuttajien kotouttamiseen, verotukseen, työkyvyn ylläpitoon, sukupolvien väliseen solidariteettiin, tuottavuuteen, ikäihmisten osallisuuteen, vähimmäispalkkajärjestelyihin, työelämän joustoihin sekä työurien pidentämiseen.

Sosiaalisten oikeuksien pilari nähtiin tervetulleeksi aloitteeksi EU-tasolla, muun muassa näiden keinojen suhteen. Pilarin suhteen peräänkuulutettiin sosiaalisten oikeuksien ja arvojen käytännön toimeenpanoa ja oltiin huolissaan siitä, että pilari saattaa jäädä luonteeltaan julistukselliseksi ilman konkreettisia vaikutuksia EU:n ja jäsenvaltioiden toimintaan.

Suomi korosti ensimmäisen päivän puheenvuorossaan, että on tärkeää, että hyvinvointipolitiikan eri osa-alueet tukevat pitkiä työuria ja korkeita työllisyysasteita keskenään koherentilla tavalla. Suomi kertoi vuoden 2017 alusta voimaan tulevasta eläkeuudistuksista ja sen pyrkimyksistä pidentää työuria siten, että sekä eläkejärjestelmien kestävyys että eläkkeiden riittävyys kyetään turvaaman. Suomi myös esitteli hallituksen työllisyyspakettiin sekä kilpailukykypakettiin sisällytettyjä elementtejä.

Ensimmäisen päivän viimeisen puheenvuoron piti Saksan työ- ja sosiaaliministeriön valtiosihteeri Thorben Albrecht, joka kertoi, Saksassa luonnosteltavasta teollisuus 4.0 -aloitteesta, jonka on tarkoitus olla strategia työpaikkojen sopeutumiskyvyn parantamiseksi. Automatisaatio leviää autoteollisuudesta logistiikkaan sekä kulutus- ja terveystuotteisiin ja sen jälkeen terveydenhuoltoalalle. Tästä seuraa uusia työpaikkoja, mutta myös nopeampia muutoksia työpaikoilla. Teknologiaa voidaan hyödyntää sellaisten ryhmien työllistämiseksi, jotka ennen eivät ole voineet alalla työskennellä. Tämä edellyttää, että ihmisten osaamista on aidosti parannettava eivätkä pelkät IT-taidot riitä. Tarvitaan paljon transversaaleja taitoja, mm. ongelmanratkaisukykyä ja sosiaalisia taitoja. Samalla on tarkoitus tehdä työttömyysturvasta enemmän työllistymistä turvaava nykyisen järjestelmän sijaan, jossa annetaan tukea työpaikan menettämisen jälkeen. Muutokset tarkoittavat myös tarvetta tarkastella uudelleen työaikasääntöjä. Albrecht huomautti, että digitaalinen murros on käsillä ja on päältä seuraamisen sijaan tarpeen pohtia, miten muutosprosessia muokattaisiin.

Epävirallisen kokouksen toisen päivän keskusteluosion avasi metalli-, insinööri- ja teknologia-alojen yritysten työantajaorganisaation (CEEMET) edustajien puheenvuoroilla. Järjestön pääjohtaja Uwe Combüchen painotti neljää pääviestiä: Digitalisaatio muovaa jokapäiväistä elämäämme ja vaikuttaa siten myös työelämään; Koulutettu työvoima on avainasemassa; Kehityksen tueksi tarvitaan oikeanlaista lainsäädäntöä; Työnantajiin ja työntekijöihin tulee luottaa uudenlaisten työmarkkinoiden kehittämisessä. Johtaja Ineke Hamming-Bluemink totesi digitalisaation tarkoittavan liiketoiminnan uudelleen keksimistä ja radikaalisti muuttuvaa yritystoimintaa. Työmarkkinajärjestöillä on vahva rooli kehityksessä. Yhdessä onkin mietittävä, miten liikutaan kehityksen edellyttämään suuntaan. Älykäs sopeutuminen edellyttää oppimiskulttuurien kehittämistä ja elinikäisen oppimisen mahdollistamista kaikille missä vain ja milloin vain.

Maahanmuuttoyksikön päällikkö Jean-Christophe Dumont OECD:stä esitteli katsauksen koulutetun työvoiman maahanmuuttoon. Dumont kertoi, että korkeasti koulutettujen keskuudessa EU:ta ei pidetä kovin houkuttelevana alueena kansainväliselle maahanmuutolle. Maahanmuutosta pitäisikin tehdä osa EU:n osaamisstrategiaa ja maahanmuuttajien osamaista tulisi paremmin hyödyntää.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK) edustaja Denis Meynent esitteli komitean raporttia teknologisen kehityksen vaikutuksista sosiaaliturvajärjestelmiin ja työlainsäädäntöön. Uudenlaiset työnmuodot ja tulisi ottaa tarkasteluun ja pitäisi määritellä, minkälaiset säännöt ja velvollisuudet koskevat näitä töitä. Ensisijaisesti on kuitenkin kehitettävä joustavammat työnteon tavat huomioon ottava sosiaaliturva. Osaamisen päivittämisestä tulisi myös saada säännöllistä toimintaa.

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön (Eurofound) johtaja Juan Menéndez-Valdés kertoi tuoreita tilastoja Euroopan työpaikkojen seurantatutkimuksesta. Työttömyyden lisäksi osa-aikainen työ on lisääntynyt viime aikoina. Työpaikkoja on hävinnyt eniten keskipalkkaisista tehtävistä. Eurofound on myös julkaissut raportin työn tekemisen uusista muodoista. Näiden määrä on kasvussa, vaikka ei olekaan vielä merkittävää.

Keskustelussa pohdittiin neljää kysymystä: Onko ICT-alan osaajista pulaa, ja miten osaamispuutteisiin voidaan vastata; Miten EU:sta tehtäisiin korkeasti koulutetuille työntekijöille maailmanlaajuisesti houkuttelevampi; Miten työvoiman liikkuvuutta voitaisiin tukea digitalisaation avulla; Miten uudet työn tekemisen muodot pitäisi ottaa huomioon työlainsäädännössä.

Suomi korosti puheenvuorossaan tarvetta ohjaus- ja neuvontapalveluille koulutuksen ja työelämän välisissä siirtymissä. Ihmisten yleisiä ja sosiaalisia taitoja tulisi parantaa. Aloittavien yrittäjien tuki on myös tärkeää. EU:n ulkopuolelta tulevien korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien sinisen kortin järjestelmästä Suomi totesi, että sen ei pitäisi estää kansallisten järjestelmien käyttöä, jotta voidaan joustavasti sopeutua osaamistarpeisiin työmarkkinoilla. Maahanmuuttajien integroitumista työelämään on edistetty nopeammalla osaamiskartoituksella ja mm. yhdistämällä kielikoulutusta ammatilliseen koulutukseen.

Muissa puheenvuoroissa nostettiin erityisesti esille oikeanlaisen osaamisen tärkeys, osaamisen tunnistaminen ja elinikäinen oppiminen. Perustaitoja ja digitaalisia taitoja tulee kehittää kaikille. Lisäksi muutamissa puheenvuoroissa todettiin, etteivät sosiaaliturvajärjestelmät ole sopeutuneet nykyisiin työmarkkinoihin. Nykyiset työehdot eivät useinkaan päde uusissa työn muodoissa. Komissaari Thyssen korosti osaamisen kehittämisessä toisilta oppimista. Kansallisia osaamisstrategioita tulisi kehittää ja sen osana korkean tason digitaalisia taitoja samoin kuin perustaitoja kaikille. Tärkeää on myös pitää yrityksen mukana kehittämisessä, sillä yhä enemmän tarvitaan töissä oppimista. Komissaari myös totesi, että vastikään EU:n alueelle tulleiden maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja kehittäminen on tarpeen, sillä maahanmuuttajat voivat vaikuttaa positiivisesti EU:n talouteen.

Keskusteluun osallistui myös työllisyyskomitean (EMCO) puheenjohtaja Tom Bevers, joka huomautti, että jakamistalous ei ole vielä saavuttanut täyttä kasvuaan eikä lainsäädäntö vastaa tästä johtuviin haasteisiin. Myös sosiaaliturvan rahoitusmalleja täytyy pitää silmällä. EU-tason työmarkkinajärjestöt korostivat koulutuksen tärkeyttä. Business Europe peräänkuulutti innovatiivisia ajatuksia, yrittäjyyttä ja enemmän joustavuutta työmarkkinoille unohtamatta riittävää turvaa.

Puheenjohtaja totesi loppuyhteenvedossaan, että digitalisaatiosta johtuvat haasteet ovat yhteisiä kaikille, eikä poliitikkojen pidä seurata muutoksia vain sivusta. Puheenjohtaja ehdotti, että ETSK voisi tehdä analyysin, jonka perusteella voitaisiin pohtia tarkemmin toimenpiteitä. Myös Euroopan sosiaalirahastoa tulee hyödyntää jatkossa korkealaatuisen elinikäisen oppimisen tarjonnassa. Lainsäädäntöä on myös tarpeen uudistaa, jotta uusista työn teon muodoista johtuen ei jää väliinputoajia. Ministeri Richter muistutti vielä demografisen kehityksen taakasta sosiaaliturva- ja eläkejärjestelmille ja totesi tarpeen hyödyntää maahanmuuttoa osaavan työvoiman takaamiseksi.

Lopuksi puheenjohtaja totesi, että Slovakiassa uskotaan EU-jäsenyyden tuomiin hyötyihin taloudellisen kasvun varmistamisessa ja sosiaalisten ongelmien ratkaisuissa. EU:n pitää pyrkiä lähemmäs kansalaisia ja vakuuttaa, että näiden jokapäiväisiä ongelmia voidaan ratkoa.

Suomen edustajat

Valtiosihteeri Samuli Virtanen, Antero Kiviniemi (EUE), Riikka-Maria Turkia (EUE), Ville Korhonen (STM), Liisa Heinonen (TEM)

Asiakirjat

Liitteet

Viite

Asiasanat	sosiaalipolitiikka, sosiaaliturva, työllisyys- sosiaalipolitiikka- terveys- ja kuluttaja-asiat -neuvosto, työmarkkinat, työllisyys
Hoitaa	**STM, TEM**
Tiedoksi	EUE, OKM, OM, SM, UM, VM, VNK, YM